

AMIR DURANOVIĆ

Iljas Hadžibegović – Profesor

*“Kulture su poput pojedinaca – potrebno je da prođe vreme
da bi stekle identitet. Sećanja na prošlost su zvezde vodilje
naših zajedničkih i pojedinačnih misli. Prošlosti se ne možemo
osloboditi – naša sadašnjost postaje nečija prošlost;
naša prošlost je bila jednom sadašnjost. Vreme
koje prolazi i njegove značajne posledice govore
da će sve jednog dana biti istorija,
da sve ima svoju istoriju.”¹*

Kada smo prije nešto više od godinu dana saznali vijest da profesor Iljas Hadžibegović više nije među nama, nismo mogli ni pretpostaviti kako će proteklo vrijeme brzo proći te kako će, istovremeno, ime profesora Hadžibegovića postati sve prisutnije u našem svakodnevnom kolegijalnom i prijateljskom saobraćanju. Sada vidimo da to znači jednu veoma bitnu stvar. Profesor Hadžibegović nam nedostaje! Nedostaje nam kao profesor i učitelj, kao kolega i prijatelj. Preostalo je Hadžibegovićevo djelo i sjećanje. Sjećanje kao vodilja naših zajedničkih i pojedinačnih misli. Zajedničkih, jer imamo različite pripadnosti i prateće im oblike društvene interakcije a istovremeno pripadamo jednoj grupi, grupi historičara, kolega i prijatelja, koji zajedno lokaliziramo i prikupljamo svoja sjećanja. Pojedinačnih, jer svako od nas duboko u sebi nosi barem jednu epizodu sjećanja u kojoj je i profesor Iljas Hadžibegović.

Sredinom šezdesetih godina 20. stoljeća, kada je profesor Hadžibegović započeo svoju bogatu i uspješnu naučnu karijeru, prvo na Institutu za istoriju radničkog pokreta, a zatim na Odsjeku za historiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu, počelo je ispisivanje tragova jedne tihe, ali i bogate historije. Historije pojedinca, Iljasa Hadžibegovića, saradnika, asistenta, docenta, vanrednog i konačno, redovnog profesora. Istovremeno, bilo je to ispisivanje tragova za historiju zajedničke priče kolega, prijatelja, saradnika i studenata Iljasa Hadžibegovića s kojima je na različite načine bio

¹ Džeremi Blek, Donald M. Makrejlđ, *Izučavanje istorije*. Beograd: Clio, 2007, 9. Naslov originala: Jeremy Black and Donald M. MacRiald, *Studying History*. © Jeremy Black and Donald M. MacRiald, 1997, 2000.

upućen na međusobnu povezanost. Tokom vremena, teklo je i mukotrpno građenje karijere naučnika, prepoznatljivog po temeljitoj analizi historijskih izvora i zaključaka utemeljenih na provjerenim činjenicama. Zaključaka i zapažanja čija ambicija nije prelazila stvarne mogućnosti prikupljenih podataka niti stilsku granicu lijepog pisanog izraza. Na zalasku karijere uvidjeli smo da je proteklih decenija u životu i radu profesora Hadžibegovića sabrano sasvim dovoljno materijala za prepoznatljiv identitet. Čovjek. Naučnik. Pedagog.

Uporedo sa tim, profesor Hadžibegović je u sjećanjima svojih studenata ostao upamaćen kao izvanredno talentiran predavač, sposoban da i najkompleksnije društvene pojave i procese, iznijansiranim odabirom pravih riječi približi svojim slušaocima. Bio je to spoj dostojanstvenog nastavničkog držanja plemićke naravi s jedne, i autoriteta utemeljenog na mnoštvu historijskih činjenica, s druge strane. Ni u jednom niti u drugom nije oskudijevao. Potomak ugledne bugojanske porodice, sarajevski i bečki student, učenik Hamdije Kapidžića i Ferde Hauptmanna, između ostalih, sadržavao je u sebi niti plemićkog porijekla i aristokratskih manira evropskog obrazovanja. Dugotrajan i temeljit istraživački rad omogućio je izgradnju autoriteta autentičnog i teško ponovljivog predavača. Iz svake navedene niti isijavao je prepoznatljiv spoj već izgrađenog identiteta. Ljudski odnos prema studentima i slušaocima, naučnička odgovornost prema materiji koju je izučavao i predavao, pedagoški pristup na kojem bi svako mogao pozavidjeti.

Kada se ova vrijedna karijera počela približavati svome preranom kraju, na početku novog milenija, u posljednjoj generaciji studenata kojima je profesor Hadžibegović držao predavanja, a upisali smo studij historije 2003. godine, bio sam i ja. Do dolaska na treću godinu studija, kada je bio prvi susret sa profesorom Hadžibegovićem na predmetu *Južnoslavenske zemlje pod habzburškom i mletačkom vlašću od XVI do konca XVIII stoljeća i jugoistočna Evropa od konca XVIII stoljeća do 1918. godine*, prošli smo dosta temeljit i opsežan studijski program, različite predavačke pristupe, položili prilično teške ispite. U svakom od tih iskustava bilo je vrijednih momenata za koje vjerujem da su duboko memorirani u našem sjećanju na te, uistinu lijepe studentske dane.

Nažalost, određenjem sudbine, akademska 2005/06. godina bila je posljednja godina u kojoj je profesor Hadžibegović držao predavanja. S početkom semestra i mi smo imali tu privilegiju. Iako vidno shrvan bezobzirnom bolešću, lagano nas je uvodio u cijeli niz tema kompleksnih odnosa između suprotstavljenih imperija sa Istoka i sa Zapada na širem jugoistočnoevropskom prostoru, čiju su puninu historijskih događanja ispunjavali životi bezbrojnih pojedinaca i društava ukliještenih između navedenih sila.² Bila je to prilika da otvorenije, šire, sveobuhvatnije počnemo

² Na ovome mjestu najradije se prisjećam nekoliko detalja Hadžibegovićevih predavanja iz navedenog predmeta. Naime, još uvijek se sjećam i svojim studentima prenosim iznijansirano pojašnjenje

gledati na regionalne odnose, prilika za temeljitije sagledavanje složenih društvenih, političkih, ekonomskih i inih odnosa. Bila je to prilika za učenje. Znanja i ambicije nije nedostajalo. Snage, međutim, ipak jeste. Ubrzo je profesor Hadžibegović otišao na bolovanje s kojeg se, nažalost, nije vratio. Njegovi kasniji povremeni dolasci na Fakultet bili su prilika da ga vidimo i poslušamo sugestije, koje nam je u prolasku dijelio. I tada je pojavom odavao dojam istinskog profesora. U pratnji kolege Edina Radušića, uvijek bi se zadržao u kraćem razgovoru sa studentima, a naše uzmicanje pred Hadžibegovićem tihim hodom nije bilo samo otvaranje prostora kako bi profesor prošao. Više je to bio izraz poštovanja prema proteklm decenijama njegovoga rada i njegovoj ličnosti.

Proteklo vrijeme možda je bilo dovoljno da se ostvari adekvatan analitički uvid u rad profesora Hadžibegovića te da se valorizira njegov naučni opus. Ako i nije bilo dovoljno, vrijeme koje je ispred nas može ponuditi odgovor na to pitanje. Međutim, ako bismo ovdje i sada htjeli sažeti navedene tri dimenzije prepoznatljivog identiteta, čovjek, naučnik, pedagog – dovoljno je reći, Profesor.

mukotrpnosti prelaska iz jednog društveno-ekonomskog (a kasnije i političkog) obrasca u drugi. Ponajprije se prisjećam predavanja o crnogorskom društvu koje iz rodovsko-plemenske društvene organizacije stupa u nove oblike društvenog organiziranja sa namjerom izgradnje države – tako prisutne teme historije 19. stoljeća. Pored navedenog, moglo bi se navesti još niz drugih primjera i o historiji bosanskohercegovačkog društva, no vjerujem kako ću primjerima o broju proizvedenih opanaka u Visokom, pitanjima o tradicionalnom načinu proizvodnje pekmeza kao i drugim pitanjima iz životne svakodnevnice evocirati uspomene brojnih Hadžibegovićevih studenata koji su imali priliku slušati njegova predavanja.